

Samengesteld Blad

Inhoud

Excursies 3e kwartaal	2
Lezing over de Wieden	5
Vroegere vogels	6
Dubbelgangers	8
Wat doen grootouders voor het klimaat?	9
Reisimpressie	10
Weidevogels Hitland	14
Ets van Marjolein	17
De keuze van...	18
De Marker Wadden deel 2	19
Fulco stelt zich voor	22
Algemene informatie	24

Van de redactie

*Van het hoge Gruniger klei land,
naar het knusse warme Drentse zand.
Wind, water, klei, zand, aardappel, rapunzel, kluut,
vogel en plant:
de schoonheid van het Noorderland*

Betty Kooistra

Met deze impressie verwoordt Betty Kooistra onze meerdaagse excursie naar Groningen in mei. Meer deelnemers hebben hun ervaringen lyrisch beschreven, zoals in dit nummer van het SB te lezen is.

Het was een fantastisch rijke week in menig opzicht. Je zou niet zeggen dat het steeds slechter gaat op het gebied van flora en fauna. Bijna iedere natuurfilm eindigt met een pessimistische noot: de teloorgang, waaraan wij, mensen, de meeste schuld hebben. Daar zet ik graag een positiever geluid tegenover. In Trouw van 28 april schrijft Antonie Stip, werkzaam bij de Vlinderstichting, dat hij zich vasthoudt aan een citaat van zijn inspirator Jac. P. Thijssse: *“Wanhoop nooit aan vooruitgang.”* (1939) Thijssse doelde op de sociaal-economische omstandigheden van mensen destijds. Maar het raakt Stip vooral ook als natuurbeschermer. Naast achteruitgang zien we ook dieren- en plantensoorten waar het heel goed mee gaat, zoals de Zeearend, de Kraanvogel, en ook de Wolf (!). Wij zijn onderdeel van natuurherstel, zolang we er niet boven gaan staan, aldus Stip.

Er komt nog meer Jac. P. Thijssse aan de orde en ook veelbelovend nieuws van de weidewachters in Hitland, waar steeds betere maatregelen getroffen worden voor positieve broedresultaten. Eveneens is er veel positiefs te melden over de Marker Wadden, waarvan hier het tweede deel volgt.

Dus: *“Wanhoop nooit aan vooruitgang”* en op z'n Rotterdams gezegd: *“Nooit nie opgevû!”*

Excursies 3e kwartaal 2025

5 juli: Natuurpark Lelystad

We gaan op zoek naar de Dwergaalscholver, die al een half jaar in het natuurpark Flevoland verblijft. Op de plek waar nu de Markthal staat in Rotterdam zijn in een 15 eeuwse put botten van de dwergaalscholver gevonden samen met die van reigers en kwakken. Op de rondwandeling in het Natuurpark zijn veel zeldzame zoogdieren te zien, zoals elanden, wisenten, Pater Davidsherten, Prezwalskipaarden, bevers en otters. Ook is het een vogelrijk gebied. Natuurpark Lelystad is internationaal bekend geworden door herintroductie van Przewalskipaarden in Mongolië en Wisenten in (onder meer) Rusland en Letland. Adres: Vlotgrasweg 1, Lelystad.

12 juli: Kennemermeer

In het duingebied achter het Kennemermeer groeien veel bijzondere planten, o.a. Rond wintergroen, Zomerbitterling- of was het nou Herfstbitterling? - , Teer guichelheil en Bitterkruidbremraap. Misschien bloeien de Moeraswespenorchis, de Honingorchis en de Groenknolorchis er nog. Mogelijk gaan we daarna naar de vogels kijken bij de Zuidpier.

Betaald parkeren op Kennemerstrand te IJmuiden.

19 juli: Tiengemeten, westkant

Dit voormalige akkerbouweiland werd sinds 1997 omgevormd tot natuurgebied door Natuurmonumenten. We gaan de westelijke kant van het eiland verkennen. We hopen de Visarend en Zeearend te spotten. Ook planten als Goudknopje, Klein Vlooienvrucht, Rood Guichelheil en veel insecten. Koop je veerboot ticket online of bij de ticket automaat. Als lid van Natuurmonumenten krijg je 2 euro korting.

23 juli: Door-de-week naar de Zevenhuizerplas en Eendragtspolder

In deze gebieden zijn altijd verrassingen te vinden. Of het nu broedende Steltkluten zijn of een opvliegende

Roerdomp, of een onverwacht uit het riet tevoorschijn komende Porseleinhoen, je weet het maar nooit. We maken een wandeling door het gebied en wachten af welke vogels nu weer onze blik kruisen...

26 juli: Kwade Hoek en Buitenhaven Stellendam

We gaan via de Buitenhaven van Stellendam, waar vaak interessante vogels verblijven, naar de Kwade Hoek, waar we, gezien de tijd van het jaar, veel naar planten zullen kijken. Maar zeker ook naar vogels, zoals de Zomertortel, die hier in de duinen een stabiele broedpopulatie heeft.

2 aug.: Kampina, Huisvennen

Het is precies 101 jaar geleden dat Natuurmonumenten het eerste deel van de Kampina kon aankopen. Inmiddels is 1600 hectare van de Kampina natuurgebied en kun je hier nog steeds genieten van eindeloze heidevelden, vennen, bossen en kronkelende beken. We gaan de Huisvennen route volgen, die 6,6 km lang is. We hopen er de Boompieper te zien en de op libellen jagende Boomvalk. Ook de Witsnuitlibel hopen we te vinden evenals de mooie Lavendelheide.

9 aug.: Tenellaplas, Voorne's Duin

Voorne's Duin en de daarin gelegen Tenellaplas is in deze tijd een eldorado voor planten, vlinders en libellen. Die gaan we dan ook bekijken! En dan lopen we langzaam in de richting van het Nieuwe Groene Strand en kijken daar ook nog naar de vogels. Dat belooft dus een veelzijdige excursie te worden!

16 aug.: Plantage Willem III en Elster Buitenwaard

In 2024 zijn de Elster Buitenwaarden opnieuw ingericht. Er zijn onder andere geulen gegraven en natuurvriendelijke oevers aangelegd om de waterkwaliteit te verbeteren en een groot oppervlak nat schraalland en moeras te verwezenlijken. Tot 2014 was er nog sprake van agrarisch gebruik. Sinds de herinrichting van het natuurgebied kunnen ook wandelaars hun hart ophalen; ruim 6 km wandelpad verbindt de Elster Buitenwaarden met Plantage Willem III. Plantage Willem III is een buitenlands aandoend, glooiend gebied op de zuidwestflank van de Utrechtse Heuvelrug. Op de Plantage bevinden zich diverse sneeuwsmeltwaterdalen uit de laatste ijstijd. Eén daarvan is een aardkundig monument en door de heideuitbreiding in 2011 weer prachtig zichtbaar.

20 augustus: Door-de-week naar de Korendijkse Slikken

We wandelen over het verhoogde wandelpad langs het Spui en kijken naar de aanwezige vogels die je vanuit de nieuwe kijkhut ziet. Ook genieten we van het weidse uitzicht vanaf de kijkterp over het Haringvliet en het Spui. We parkeren op de parkeerplaats bij Spuimonding Oost (navigatieadres: Westdijk 16, Goudswaard). Je herkent de plek aan een wit dijkhuis langs de weg.

23 aug.: Hatertse en Overasseltse vennen

Tussen Nijmegen, Wijchen en Overasselt liggen de Overasseltse en Hatertse Vennen. Dit is een prachtig natuurgebied met een afwisselend landschap, gevormd door stuifzand, heide, bos en vennen, wat een uniek leefgebied voor talloze planten- en diersoorten biedt. In augustus bloeit de struikheide volop. We zullen hier een wandeling maken rond één of meerdere vennen. De routes zijn over het algemeen goed begaanbaar, wel voornamelijk zandpaden.

30 aug.: Brabantse Biesbosch

De Brabantse Biesbosch stelt ons nooit teleur. We maken altijd ongeveer dezelfde tocht door het gebied, met stops op interessante plekken. Zeearenden zijn hier niet zelden te zien en verder kijken we naar de vroege najaarstrekkers die we hier al voedsel zoekend kunnen aantreffen.

6 sept.: Plantengallen in het Loetbos

Ons lid Hans Kouwenberg is al heel lang plantengallen aan het bestuderen en zal ons laten zien hoe vernuftig sommige insecten zijn. Een plantengal is een abnormale groei, die door een gastheer wordt geproduceerd in reactie op de aanwezigheid van een ander organisme. De gallen zijn het gevolg van

verwonding of infectie door een micro-organisme of door het eten van het plantenmateriaal of door het leggen van eieren door bepaalde insecten of mijten. Insecten controleren de galontwikkeling met een injectie van zogenaamde cytokininen. Binnen de gal kunnen de larven zich ontwikkelen tot de volgende generatie van het insect. Ondertussen letten we natuurlijk ook op de vogels.

Mogelijk kunnen we nadien ook nog een andere locatie bezoeken in de Krimpenerwaard

Meld je aan via de Signal app of knnvijenl@gmail.com. en vermeldt ook of je met de fiets of auto komt.

Fietsers verwachten we om 9 uur op de grote [P] voor het Loetbos: Parkeerplaats, 2941 LB Lekkerkerk op de Kerkweg.

13 sept.: Ewijkse Plaat

De Ewijkse Plaat is een schiereiland met Wilg, Zwarte populier en Fladderiep. Op de rivieroever van de Waal groeien amaranten, ganzenvoeten en meldes. De natuur heeft er vrij spel en het is ieder jaar weer een verrassing wat er groeit en bloeit.

20 sept.: Slikken van Flakkee

Je kunt hier niet alleen indrukwekkende zeearenden zien overvliegen, maar ook goudvinken, dodaarzen, kluten, lepelaars en bergeenden waarnemen. En alsof dat nog niet genoeg is, zie je de schitterende zilte flora die het gebied in een rode gloed zet.

24 sept.: Door-de-week naar het Doove Gat

We gaan naar het Doove Gat bij Haastrecht en wandelen om het plasgebied heen. Het is een aantrekkelijk gebied voor vogels, ook voor doortrekkers die hier op de slikjes en in de struiken komen rusten en foerageren.

27 sept.: Everdinger Waarden

Hooilanden, rietkragen, strangen, slikplaten, rivieroever, meidoornhagen en moerasbos: de Everdinger Waarden zijn heel veelzijdig. Tussen 2000 en 2006 zijn de uiterwaarden uitgegraven, ten behoeve van dijkverzwaring. Toen de laatste zandauto wegreed, was de natuur aan zet. Regelmatig pleisterden er steltlopers in het gebied die normaal alleen aan de kust verblijven. Tijdens hun trektocht over Nederland komen ze in de Everdinger Waarden op krachten. Vogelaars zagen er de Bonte strandloper, Kleine strandloper, Kanoet en Regenwulp. Soms scharrelt zelfs de schaarse Temmincks strandloper langs de modderige oevertjes.

We vertrekken op de zaterdagen om 8:30 u. Op door-de-weekse dagen vertrekken we om 9.30 u. behalve wanneer anders vermeld. Vertrekpunt: Capelsebrug, parkeerplaats bij de vrachtauto's.

Aanmelden door een e-mail te sturen naar knnvijenl@gmail.com of door je aan te melden via onze Signal excursiegroep-app.

Dit excursieprogramma is lang van te voren gemaakt, er kan altijd iets veranderen. Kijk daarom minstens een dag van te voren op onze website: <https://ijsselenlek.knnv.nl/>

Lezingenprogramma

Lezing van Ronald Messemaker op **donderdag (!)** 18 september, om 20 uur in buurtcentrum De Fluit, Wiekslag 3, Capelle a/d IJssel

Van Aalscholver tot Zomertaling in De Wieden

Ronald Messemaker (1969), geboren in 's-Gravenhage werkt sinds 1993 als boswachter in De Wieden. Zijn passie voor natuur werd hem met de paplepel ingegoten. Het vogels kijken nam een ware vlucht toen hij als 14-jarige lid werd van de Haagse Vogelbescherming.

Interesse in fotograferen kwam tijdens het reizen naar vele landen om zo veel mogelijk vogelsoorten waar te nemen. Het op de gevoelige plaat vastleggen gaf daarbij een extra dimensie. Vele dia-avonden die met 'lotgenoten' werden gehouden zijn onvergetelijk. De overgang naar het digitale tijdperk was even wennen, maar een switch waarvan hij tot op de dag van vandaag geen spijt heeft gehad.

De Wieden, onderdeel van Nationaal Park Weerribben-Wieden beslaat ongeveer 6500 ha.

Dit weidse landschap met z'n hooilanden, kolkjes, trekpaten, rietvelden en moerasbos bleek een dankbaar onderwerp om te fotograferen.

Zijn voornaamste doel is om bewoners, natuurwerkgroepen en recreanten bewust te maken van al het wonderschone dat om hen heen te vinden is.

De lezing "van Aalscholver tot Zomertaling" laat vele aspecten van dit bijzondere moerasgebied zien.

Startend en eindigend met de winter zullen vele vogels de revue passeren.

Daarnaast zal Ronald het nodige kunnen vertellen over (de ontwikkelingen in) het gebied en het beheer ervan.

In oktober 2016 kwam het boek "Vogels van het Nationaal Park Weerribben-Wieden" uit. Ronald heeft als mede-auteur veel beeldmateriaal voor dit prachtige boek aangeleverd.

De toegangsprijs is €3, incl. Koffie of thee.

Vroegere vogels

De Boomklever

door Jac. P. Thijsse

Foto: Fulco den Hollander

Het is een lust, deze vogel de eiken en beuken te zien op en neer lopen. Omhoog en omlaag, vooruit of achteruit, het gaat alles even gemakkelijk. Blauwspecht noemen de mensen hem en hij heeft wel veel van een specht: de klimmanieren, de lange rechte, spitse snavel, waarmee hij grote stukken uit de schors kan hakken. Maar hij klimt toch anders want die anderen klimmen alleen omhoog en hij steunt nooit op zijn staart, wat boomkruipers en spechten altijd doen.

Zijn lokroep is een helder en krachtig “siet, siet”, veel krachtiger dan dat van de boomkruiper. En zijn kenmerkend geluid lijkt nog het meest op het geluid dat een steentje maakt, dat op het ijs gegoooid wordt en ver weg rolt. In de winter is de klever stil.

De rugzijde is blauwgrijs, de buik mooi kastanjebruin, de keel is wit en in de nek zitten een paar zwarte strepen.

De boomklever eet niet alleen insecten en spinneneieren, maar ook allerlei zaden en hij is een held in het uiteen plukken van dennenkegels. Hij plukt een pijnappel van de boom, zet deze vast in een spleet van een boomschors en hamert dan uit alle macht de schubben uit elkaar om bij de kleine gevleugelde zaadjes te komen. Je kunt dikwijls in de schorsspleten van die ‘aangehakte’

dennenappels vinden. Beukennootjes en hazelnootjes heeft hij ook heel graag en hij vindt ze vaak onder de dorre bladeren op de grond. In de winter is hij een druk bezoeker van de voederplaatsen; hij sleept alles weg wat hij maar kan om voorraden aan te leggen, liefst in schorsspleten.

Het nestelen van boomklevers is bijzonder aardig om te zien. Ze nemen een oud spechtennest, een takken-gat of een nestkastje en overtuigen zich er eerst van, of de opening wel precies zo breed is als ze willen. Is de opening te nauw dan beitelen ze rondom het hout weg; is de opening te breed, dan halen ze klei en modder van de grond en metselen een vernauwingsring om de ingang. Een enkele keer beitelt een boomklever in sterk vermolmd hout een nieuwe holte. Er is een geval bekend, waarin een boomklever een heel nest uit klei bouwde, op de zwaluwmanier. Hij weifelt dus tussen het metselaars- en timmermansbedrijf. De bekleding van het nest bestaat vaak uit dunne schilfertjes van dennenschors, op hun kant gezet. Ik heb ook dikwijls gezien, hoe ze met hun bijzonder gevormde beitelstaf die schilfertjes van de dennenschors afschaafden.

Hij voelt zich ook in de nabije omgeving van menselijk bewoning, zelfs in steden, op zijn gemak.

Ingekorte versie uit

'Het Vogeljaar' van Jac. P. Thijsse, 1903

Elly de Heer

Dubbelgangers

In het vorige nummer werden twee plevieren getoond. Welke waren het?
Op de linkerfoto zag je een Kleine plevier en op de rechter een Bontbekplevier.

Dit keer laten we twee planten zien:

Ze lijken beslist op elkaar, maar het zijn toch twee verschillende soorten!

Stuur de oplossing per email naar < knnvijenl@gmail.com >

Foto's: Hans Boekhout

Wat doen grootouders voor het klimaat?

Wij maken zelf in ons eigen leven steeds meer keuzes voor duurzaam, minder vlees, meer openbaar vervoer. Daarin is de een verder dan de ander en dat accepteren we van elkaar. Maar we weten ook dat we het met alleen persoonlijke verandering niet redden.

We willen het beleid van overheid en bedrijfsleven en op gebied van klimaat enorm versnellen. Dat doen we door in gesprek te gaan met beleidsmakers en door het mobiliseren van zoveel mogelijk grootouders en andere generatiegenoten.

Naast gesprekken met beleidsmakers houden we pleindemonstraties, hebben we werkgroepen landelijk en lokaal. We doen het vaak samen met andere klimaatorganisaties, maar niet altijd.

We inspireren elkaar en de politiek en de bedrijven om sneller meer te doen.

Meer informatie vind je op <https://grootoudersvoorhetklimaat.nl>

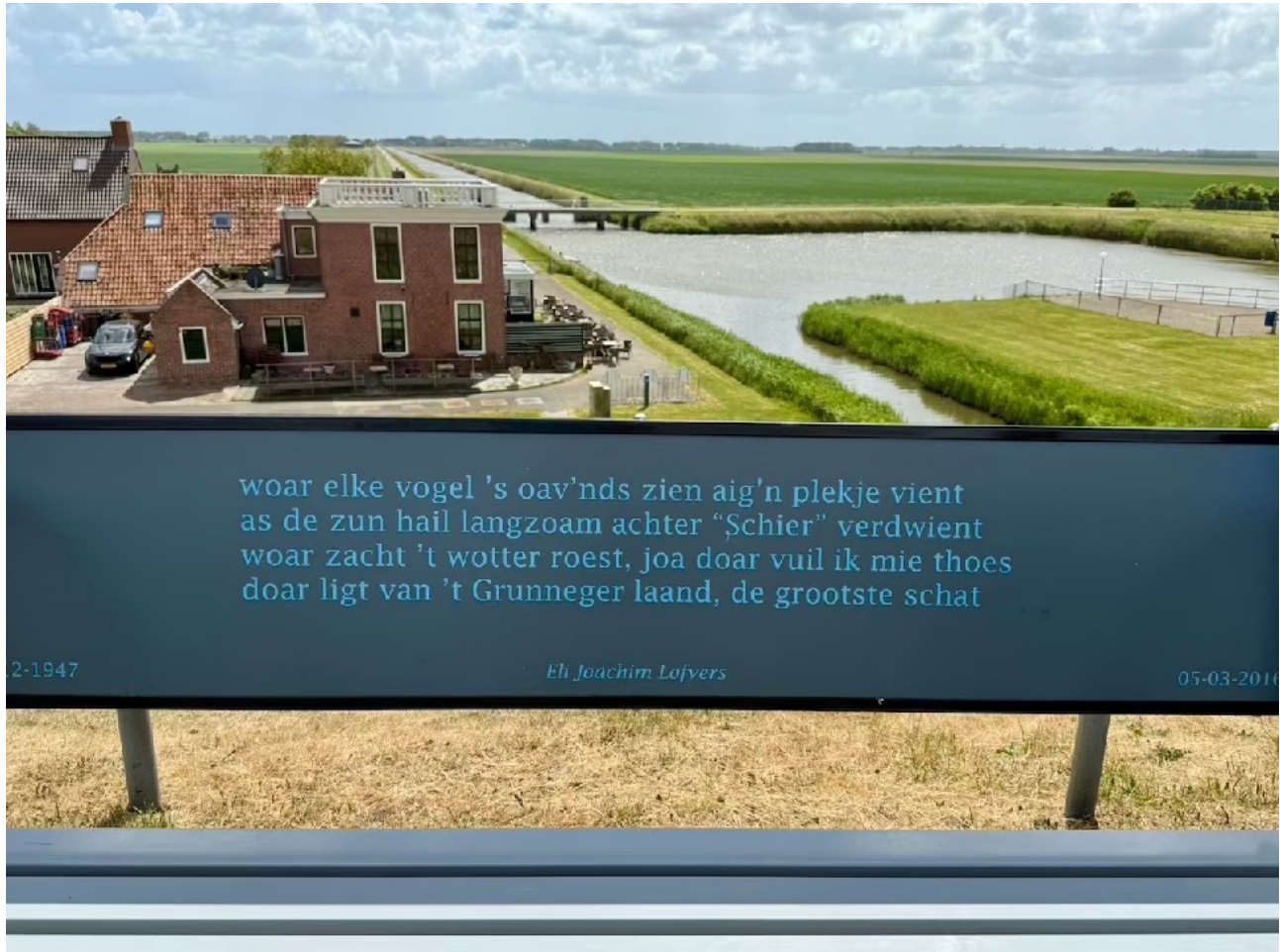
Sonja Hanedoes

Onweersbui bij de Kwade Hoek (foto: Hans Boekhout)

Impressies van ons meerdaags verblijf in de Bloemert, Midlaren, van 19 tot 23 mei 2025

Verzameld door Greetje de Back

Een Goudvink luidde iedere avond de dag uit en de ochtend in. Het was als in het bekende liedje van de Karekiet: "We hoorden hem wel, maar we zagen hem niet."

Eric Stockx noemt hem in zijn mijmering: *"Mijn mooiste herinnering was het koppel Grauwe kiekendieven, sierlijk zwevend boven hun nest in het graanveld in Uithuizen (Gr.). Het geluid van de Goudvink bij huisje 6 in De Bloemert, dat van de Grauwe klauwier in het Eexterveld en van de grote kolonie Roeken in Midlaren zullen voor altijd in mijn herinnering blijven."*

Ook Hans Boekhout was geraakt door de Grauwe kiekendieven:

*Het Hoge Land,
Graanvelden,
Mansholt!
Weidsheid, verten, horizon,
Mansholt!
En plotseling, daar:
Aschgrauwe vleugelslag,
Duikt in het graan,
Mansholt?
Nee: een Grauwe kiekendief!*

(PS: de Grauwe kiekendief heette vroeger “Aschgrauwe kiekendief”)

We stonden stil bij de monumenten van de stormramp in Moddergat, waar in 1883 17 schepen vergingen en 83 vissers verdronken, hun gezinnen in armoede achterlatend.

En we vierden daar, bovenop de dijk, Ton zijn 80ste verjaardag met appeltaart!

We kwamen langs een groot aardappelbedrijf van Mansholt, familie van .... En evenals Hans Boekhout werd Anne van Veenen erdoor geïnspireerd:

“Dijk op dijk af, de polder in naar waar het land overgaat in op – en neergaand water. Percelen aardappelen zover het oog reikt, de kolossale boerderijen zijn te klein geworden om de oogst te bergen. Zelfs de schuren van de boerderij, van de familie Mansholt, anno 1878, zijn niet berekend op de nieuwe tijd. De aardappelkisten zijn huizenhoog opgestapeld in nieuwe loodsen die zonder architect zijn neergezet op het erf. Alom ruilverkaveling, machines, modern management en boeren die op tractors rijden. Ze trekken een eg achter zich aan over de klei en hebben alle tijd om naar vogels te kijken. De buurman teelt allerlei gewassen in strokenbouw. In een kraampje zijn biologische aardappelen te koop. Club van Rome in werking. De boer vraagt wat natuurliefhebbers uit Rotterdam hier zoeken ...”

De weidsheid wordt bezongen door Marjolein Kleijze en zij voegt daar iets aan toe, waardoor iedereen, echt iedereen geraakt werd, en bij herhaling bleef roepen: Nee, dat heb ik nog nooit gezien, zoveel Bontbekplevieren, nee echt, dat heb ik nog nooit, nog nooit in mijn leven gezien, zoveel bontbekplevieren:

Weidse uitzichten

Prachtige Hollandse luchten

Lekker uitwaaien

Honderden Bontbekplevieren

Jonge piepende rennende Kluten

Verrassende planten in Eexterveld

En niet te vergeten paartje Grauwe kiekendief!

Kortom, veel gezien met veel gezellige mensen: een top midweek!

Voor Sonja Hanedoes waren het niet honderden, maar duizenden Bontbekplevieren en zij noemt ook het wonderlijke verschijnsel van een Winterkoning die in een vogelhut een zwaluwnest had aangepast met mos

voor haar jongen en te midden van alle zwaluwen af- en aanvloog door de kijkgaten, niet bang voor al die mensen:

“We lopen gearmd, gekromd, met kijkers en toestellen behangen, tegen de wind, de dijken op en de vogelhutten binnen. We rijden over kurkdroge grond en speuren op de knieën naar Tasjeskruid en Geelgroene zegge. Duizenden Bontbekplevieren verrassen ons, evenals het nest van de Winterkoning tussen de Boerenzwaluwen.”

Alles wat genoemd is, komt samen in een mijmering van Erica Griffioen, aangevuld met de Kemphanen en een persoonlijk drama, dat gelukkig van korte duur was:

“Nadromend over de week in het noorden zie ik oneindige horizonten, net opkomende aardappels in kale kleivoren. De biologische boeren die hun aardappelakkers hadden afgedekt met maaisel, de andere boeren met hard gedroogde klei. De wolken Bontbekplevieren, duizenden, die maar heen en weer bleven vliegen, hun witte buiken als ze zich keerden. En dan die Kemphanen die met opgezette kragen de kluten verjoegen. En mijn eerste Temmincks strandloper! De jonge Kluutjes die wanhopig over het pad heen en weer renden om te ontsnappen aan onze bergwandelschoenen. En dan het vriendelijke Drentse landschap met kleine graslandjes en akkertjes omgrensd door houtwallen. Al die verschillende zegges: de Blauwe zegge, de Zompzegge, de Blaaszegge, de Sterzegge, de Geelgroene zegge, de Dwergzegge, de Hazezegge .....en mijn telefoon die tussen al die zegges werd teruggevonden...”

In een sfeerbeschrijving van Brenda Koppenberg komen ook de eerste levensbehoeften ter sprake:

*“Heerlijk relaxt meegereden
Mooi vakantiepark de Bloemert
Prima ruim huis
Run op de kamers
Lekker buiten zitten
Knuttensteken*

*Prachtig zonnig
Dan frisser met flinke wind*

*Schitterende excursies
Wie rijdt mee met wie?
Modder, water, riet, heide, zee
Mijn eerste Wespendif!!!!!!
Rapunzel, zo mooi*

*Heerlijke gevarieerde etentjes
Super gezellig
Leuke afsluiting met zang en spel
Fijne terugreis*

Genoten dus !!!!!!!!!!!!!!!

Betty Kooistra heeft in overleg met Floron-medewerkers een plantendag georganiseerd, waardoor wij toestemming hadden door het Eexterveld te struinen. We waren 's morgens op zoek gegaan naar de Zwartblauwe rapunzel in het Balloerveld en vonden die uiteindelijk bij het Eexterveld. Betty is alwetend op floristisch gebied, maar weet ook over vogels alles te vertellen. Ze leidt schoolklassen rond door de natuur en leidt mensen op tot IVN-gids. Ze was genomineerd voor de Johan de Jongboom die jaarlijks wordt uitgereikt aan de beste op het gebied van natuureducatie. Op 31 mei hoorden we dat zij de prijs heeft ontvangen: "Betty Kooistra fan Burgum is de winner fan de Johan de Jongbeam. Kooistra hat de natuerpriis fan Omrop Fryslân krigen omdat se al jierren aktyf is op it mêd fan natueredukaasje, likegoed foar bern als foar folwoeksenen."

Met haar impressie endigen we deze bijdragen met veel dank aan allen die de week tot zo'n succes hebben gemaakt. En vooral alle lof voor de organisatoren, Sonja Hanedoes en Hans Boekhout!

*Van het hoge Gruniger klei land,
Naar het knusse warme Drentse zand,
Wind, water, klei, zand, aardappel, rapunzel, kluut,
vogel en plant,
de schoonheid van het Noorderland
Betty*

Weidewachten in Hitland

Een fotoverslag van Esther Veldman

Start weidewachtseizoen

3 april 2025

De eerste grutto's! Bij de start van het weidewachtseizoen zien we al veel territoriaal gedrag bij de mannetjes. Er wordt er zelfs her en der al een kuiltje gemaakt, nu nog goedkeuring van de vrouw.

We maken vanaf begin april **elke week een fietsronde** door polder Hitland. De vogels en hun gedrag observeren we en voeren we in een app: de Boerenlandmonitor.

13 april 2025

Twee weken later, is er **veel activiteit van de tureluurs** in het veld. Bij de percelen van Boer Verduijn en ook bij boer Hoogendijk (Groenendijk). Een mannetje teveel wordt weggejaagd en worden slootranden verkend.

Op de percelen van Teunis (schapenboer) zien we her en der **kieviten en scholeksters**.

Ook zien we in het plasdras-perceel van boer Verduijn **nestlocaties van grutto's**.

21 april 2025

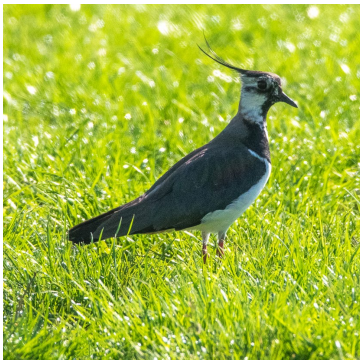

Dit **sholeksterpaar** is niet gediend van de passerende groep grauwe ganzen. Door dit tafereel zien we wel mooi de nestlocatie van ze.

Vanaf nu zien we ook het aantal **roofvogels** toenemen in de polder, o.a. deze vier (blauwe reiger, bruine kiekendief, sperwer en boomvalk).

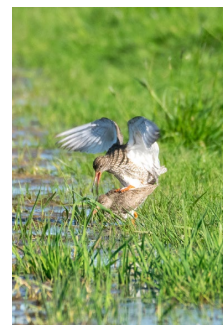
28 april 2025

De eerste **kievitkuikens**! Ze struinen onder toezien oog van de ouders door de plasdras van boer Verduijn.

Op de foto links en rechts is het gedrag goed te zien van de ouder bij jongen: hoog op de poten alert en vliegend met hangende poten, ook een teken dat het jongen heeft.

5 mei / 11 mei 2025

Een weekje later: de **kievitjongen** zien we weer lopen. Van drie kuikens zien we op 11 mei alleen nog maar één kuiken terug. De **sholeksters** hebben ook 2 jongen. En waar er bij boer Hoogendijk het eerste **tureluurjong** rondloopt, is er in het plasdrasgebied nog eentje in de maak ;-)

13 mei / 18 mei 2025

Nog meer kuikens!
Ook de twee paar **grutto's** hebben jongen, op de percelen van boer Verduijn.

Een grutto-ouder neemt een waterbad in het **plasdrasperceel**.

18 mei 2025

Een leuke waarneming bij één van de huizen langs de Groenendijk. We hadden hier al een paartje scholekster in het vizier (nestlocatie) en op 18 mei zien we hier een jong in de tuin. Hier drukt het zich plat in het gras nadat de ouders alarm slaan omdat wij komen kijken.

28 mei 2025

Eind mei zien we **geen** grutto's met jongen meer. Ook geen kieviten met jongen. Zo ontzettend jammer. Waarschijnlijk ten prooi gevallen aan grondpredatoren (marterachtigen).

Wel lopen er nog **tureluurs en scholeksters met jongen**. We duimen dat zij groot worden. En ook zit er weer een kievit op het nest, de vier eieren zijn inmiddels gelegd.

Word weidewachter!

Ga nu of volgend jaar mee weidewachten.

In het weekend of door de week 's avonds fietsen we door het weidegebied van Hitland. Niks zo mooier om in de ochtendzon of avondgloren door de weilanden te fietsen en de weidevogels te bekijken. En ze hebben onze hulp hard nodig.

Meer informatie? Stuur een mail aan estockx@gmail.com

Ets van Marjolein Kleijze

Een betoverende grassoort: Bevertjes.

Fier rechtop met fragiel in de pluimtakken bloemetjes, die op hartjes lijken.

Als de stengel beweegt, trillen of, beter gezegd: beven de aartjes.

De keuze van ... Sonja Hanedoes

Grasmus op kunstwerk, foto: Huub Lakerveld

Waarom deze foto?

- de mooie golvende lijn
- het contrast tussen de fragiele Grasmus en het grote verweerde en bemoste stuk beton dat een onderdeel uitmaakt van een vreemd kunstwerk op een parkeerplaats.

Sonja Hanedoes

Marker Wadden deel 2

Foto Eric Slootx

"Prachtig, de weidsheid van het gebied, de verscheidenheid in kleuren, de afwisseling in het landschap van water, land en lucht. De stilte, het geluid van de wind die altijd door je haren waait. De geuren, de overvloed aan bloemen, de vele vogels."

In deel 1 van dit artikel (zie SB nr. 2 jrg. 36) zagen we hoe de Marker Wadden zich vanuit een opgespoten hoop blubber, voor een goed deel bestaand uit anorganisch slib, ontwikkelden tot een prachtig moerassig landschap bevolkt door honderden verschillende soorten.

Problemen

Maar begin juli 2023 brak een van de hevigste zomerstormen ooit uit, de storm Poly. Op de Houtribdijk werd even windkracht 11 gemeten. Zes maanden later, januari 2024, was het opnieuw raak met storm Henk. Water werd massaal vanuit het westen tegen de Marker Wadden opgestuwd. Stroming en de golfslag waren zo sterk dat de

begroeiing het zand niet vasthield en een deel van het strand

verdween. Ook de moerassen kwamen geheel onder water te staan wat een potentieel gevaar was voor de begroeiing en daarmee de bescherming van de vele kleine visjes in het gebied. Bij de aanleg van de vlonderpaden is rekening gehouden met hoge waterstanden.

Normaliter liggen ze hoog boven het water maar tijdens de storm was het water gestegen tot 77 cm NAP. Het hoge water duurde niet lang. De daaropvolgende nacht was het alweer fors gedaald. Ook de moerassen hebben het overleefd. Bij onderzoek

Kijkhut de Duikeend, foto links tijdens de excursie in juni 2024, foto rechts een paar maanden eerder

is ook dit jaar weer heel veel vis gevonden.

De stormen waren niet het enige probleem. Hoog water wordt ook veroorzaakt door:

- langdurige regenperiodes, zoals bijvoorbeeld in oktober 2023;
- wanneer water vanuit de Waddenzee tegen de afsluitdijk wordt opgestuwd en daarom spuien vanuit het IJsselmeer niet mogelijk is;
- wanneer een extreem droge zomer wordt verwacht en een buffervoorraad zoetwater moet worden aangelegd.

Daarbij komt dat de eilanden zijn gebouwd op slib, slap materiaal. Door indroging en plantengroei is de toplaag relatief zwaar geworden waardoor de sliblagen inklinken. Dit proces gaat sneller dan vooraf was ingeschat.

Kritieken

Al voordat het project was gestart had er kritiek geklonken en dat stopte niet. Volgens sommigen waren de Marker Wadden gedoemd ten onder te gaan. In oktober 2024 verscheen een opiniestuk in de Telegraaf van [Samengesteld Blad](#)

Leo Onderwater met de titel **“Project Marker Wadden is een ecologische miskleun”**. In het stuk gaat de schrijver erg kort door de bocht. Het komt er volgens hem op neer dat het beter zou zijn om het Markermeer alsnog in te polderen. Dit lijkt overigens vanuit het perspectief van Leo Onderwater heel begrijpelijk. Hij is namelijk stedenbouwkundige. Onderwater wil liever *zonder water*, liever Vinex wijken dan moeras.

Maar het Marker Wadden project is natuurlijk helemaal geen ecologische miskleun. Het is juist vanuit de ecologie én de techniek een waanzinnig leerzaam experiment. Het is een wereldprimeur dat er gebouwd wordt met slib, zand en klei. Er zijn talloze onderzoeksvragen geformuleerd.

- Wat bepaalt wanneer de eerste planten, insecten en andere dieren zich hier vestigen?
- Hoe beïnvloeden deze soorten zichzelf en hun omgeving?
- Wat is het effect op de voedselkringloop?
- Hoe maak je eilanden van slib, zand en klei?
- Welke dynamiek treedt daar op?
- Hoe werken de zandige randen?

Radboud Universiteit

NEDERLANDS
INSTITUUT
VOOR ECOLOGIE
(NIOO-KNAW)

Vier universiteiten en het Nederlands Instituut voor Ecologie hebben een consortium gevormd om deze vragen beantwoord te krijgen. Het buitenland kijkt nieuwsgierig mee, getuige de publicatie in 2023 in het gerenommeerd wetenschappelijke tijdschrift Nature.

Hoe verder ...

Natuurmonumenten erkent dat er gewerkt moet worden om de eilanden in stand te houden. En ook dat het effect op de waterkwaliteit van het markermeer als geheel minder is dan verwacht. Het effect wordt vooral direct rondom de eilanden gezien.

Maar Natuurmonumenten heeft financiering en samenwerking gevonden om de eilanden beter te beschermen en uit te breiden met de Marker Wadden Plus: ca 1000 hectare wordt toegevoegd aan de huidige 1300 hectare. Om zand te kunnen winnen in het Markermeer, waarvoor enkele bedrijven vergunning hebben, moet eerst een slib- en kleilaag worden afgevoerd. Als dat slib direct gestort kan worden op plaatsen waar nieuwe eilanden moeten komen, dan is dat efficiënter en economischer voor die bedrijven. Het slib hoeft dan niet eerst op schepen te worden geladen.

En er gebeurt veel meer in het Markermeer. Aan de noordkant van het Markermeer is inmiddels het natuurgebied Trintelzand aangelegd (foto links). Een moerasgebied als versterking van de Houtribdijk en intussen ook een paai- en leefgebied voor

vissen, schelpen en andere waterdieren geworden. Verder werden geen stortstenen gebruikt om de dijk te versterken maar werden brede zandige oevers aangelegd die ook moeten transformeren naar moerasige gebieden (foto rechts). **Dijkbescherming als natuurgebied of natuurgebied als dijkbescherming?** Ook hier kijkt het buitenland nieuwsgierig mee over onze schouders.

Foto: Herbert Wit

Marker Wadden is een nieuw concept van natuurherstel. Een co-creatie van mens en natuur. Het is een experiment. De afloop is nog niet bekend maar in ieder geval zeer leerzaam. Natuurlijk moet er gewerkt blijven worden om het in stand te houden. Net als alle natuur in Nederland, liggen ook de Marker Wadden in een kunstmatig land, ingesloten door dijken, wegen, spoorwegen, vaarroutes, en Schiphol is ook niet ver weg. De foto links laat een raster van condens strepen van vliegtuigen zien boven het Markermeer. Een foto van mijn zwager die aan het meer woont, uitkijkend op de poepende man.

Maar hoe dit experiment ook zal aflopen, het is op dit moment in ieder geval een unieke plek waar iedereen zich met microscoop, loep, blote oog of telescoop kan verbazen over de ingenieuze wijze waarop de natuur zich ontwikkelt. Om de woorden van onze excursiegangers af te sluiten: *Prachtig! Zou er zo weer naartoe willen gaan ...*

Paul Bergmans

Nieuw lid**Fulco den Hollander stelt zich voor**

De belangstelling voor de natuur heb ik niet direct van mijn ouders meegekregen. We hadden altijd een hond, een boxer, en die ging alle vakanties met ons mee, vooral naar bosrijke gebieden. We zwierven de hele dag door de bossen. In die tijd maakte de 'natuur' wel indruk op mij want ik kan mij nog herinneren dat ik een wespennest ontdekte in de grond en dat we tijdens een wandeling onder een boom met drie takkelingen doorliepen.

Na mijn IT studie in Delft was ik blij de mogelijkheid te hebben om te gaan wandelen in de VS. Daar vind ik echte natuur, want zonder de mens zal die zich nog goed in stand houden. Wij zijn niet nodig om het overschot aan herten, zwijnen of ganzen af te schieten. Het wandelen is daar ook heel anders omdat je je veel meer bewust

moet zijn van je omgeving. Zie ik sporen, zie ik grondeekhoorns, zie ik struiken met bessen, die zijn omgegraven ... Ik koos ervoor om meestal in mijn eentje met een tent op de rug de wildernis in te trekken. 's Avonds in je tentje de uil links horen roepen, rechts antwoord horen, 's ochtends herten tussen de kampeerplekken rond zien lopen. Een bepaalde passie zit/zat wel in mij en dat leidde dan weer tot andere bijzonderheden, zoals de ontmoeting met een ranger, die na jaren nog wist wie ik was en die mij na mijn wandeling haar huis in het park ter beschikking stelde. Een andere medewerker van het park had ik gevraagd over een pootafdruk waarvan ik dacht dat die van een poema was. Volgens de medewerker kwam

die daar niet echt voor. Een switchback later vroeg hij aan me, wat doe je, dat je zoveel van de natuur af weet.

Onderwater fascinatie: daar ben ik ook mee besmet. Mijn liefde gaat bij het duiken uit naar naaktslakken en die heb ik volop mogen bewonderen in o.a. Thailand, Vietnam en Indonesië. Veel duiken later (jaren meer dan 100 p.j.) heb ik een jaar of 6 geleden een vogelcursus gedaan bij Vogelwacht Delft. Een geweldig leuke cursus, waarbij elke week vogelgeluiden werden afgespeeld, die dan op zaterdag ondersteund werden met een excursie.

Na het verhuizen van Delft naar Gouda was ik op zoek naar iets nieuws. Daar kwam ik tijdens het lopen met de boxer iemand tegen die mij naar de NVWK doorverwees. Via de website ben ik daar betrokken geraakt bij de Uilenwerkgroep en de Roofvogelwerkgroep van de Natuur- en vogelwerkgroep Krimpenerwaard. Later via het regio overleg hoorde ik dat Rotta steeds minder deed. Dus ben ik daar ook gaan helpen. In het broedseizoen betekent dat veel nestkasten bekijken op broedende steen- en kerkuilen en torenvalkjes (resp. 40+, 12, 12). Bij een broedgeval worden dat wat extra bezoeken en een afspraak maken met de ringer. Afgelopen jaar heb ik voor het eerst bij Rotta de jeugd bij het ringen van torenvalkjes uitgenodigd. We hadden afgesproken met de boer voor max 6 kinderen en begeleiders. Binnen een halve dag kwamen zoveel reacties dat we een wachtlijst voor de komende seizoenen hebben.

Tijdens het wandelen met de boxer kwam ik Eric Stockx en Hans Boekhout tegen bij het tellen van de watervogels voor Sovon. Daar sloot ik me bij aan, zodat ik meer vogels leerde herkennen. Zij vertelden mij dat er wekelijks excursies werden georganiseerd door de KNNV afdeling IJssel en Lek. Na wat uitstel heb ik mij aangemeld als lid. Mijn streven is om voorlopig vogels te leren herkennen aan vooral hun zang. Er zit vooruitgang in, want bij de Zevenhuizerplas herkende ik onlangs gelijktijdig Rietzanger, Kleine karekiet, Blauwborst en Baardman. De app Merlin Bird ID bevestigde het!

Tot slot dan maar... waar wil je zijn als je een slechte dag hebt... Daarop heb ik al 35 jaar hetzelfde antwoord: Glacier National Park in Montana.

Algemene info

Redactie Samengesteld Blad: Greetje de Back (eindredactie), Hans Boekhout (vormgeving)

Het **bestuur** van de KNNV-afdeling IJssel en Lek:

Voorzitter: Hans Boekhout (hansboekhout@icloud.com)

Secretaris: Sonja Hanedoes (sonjahanedoes@gmail.com)

Penningmeester en ledenadministratie: Kjell Nilsen (kenilsen@xs4all.nl)

Natuurhistorisch secretaris: Eric Stockx (estockx@gmail.com)

Algemeen lid: Paul Bergmans (p.bergmans@xs4all.nl)

Lidmaatschap:

De kosten van het lidmaatschap bedragen € 35,00 per kalenderjaar. Voor huisgenootleden is dit €12,50 per jaar.

Betaling s.v.p via bankrekening NL50 INGB 000 2825797 t.n.v. KNNV afd. IJssel en Lek te Capelle a/ d IJssel.

Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november.

Website: www.ijsselelekknnv.nl

Webmaster: Hans Boekhout

Lezingen en cursussen:

Deze vinden doorgaans plaats op dinsdagavonden in buurthuis De Fluiters, Wiekslag 3 te Capelle a/d IJssel.

Aanvang van de activiteiten is om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur. Toegangsprijs: €3 incl. koffie/thee

Organisatie lezingen: Greetje de Back (debackfibbe@gmail.com)

Determineeravonden:

Eén keer per maand vinden de determineeravonden plaats bij Yvonne de Boer, Plantsoenstraat 1 te Capelle a/d IJssel. Tel. 06-3073779

Fotoarchief:

Op de website (homepage) klikken op het trefwoord FOTO'S. Dit geeft toegang tot onze uitgebreide verzameling foto's die na iedere excursie wordt uitgebreid met een selectie van de inzendingen.

Excursies:

Excursies zijn er op alle zaterdagen. We vertrekken om 8:30 uur (zomer) resp. 9:00 uur (winter) per auto vanaf het Metrostation Capelsebrug (op de parkeerzone voor vrachtauto's), tenzij anders aangegeven bij de betreffende excursie. Eén keer per maand zijn er vogelexcursies op een doordeweekse dag, vertrek 9:30 u.

Aanmelden vooraf is noodzakelijk via e-mail knnvijenl@gmail.com. Doe dit a.u.b. vóór 19.00 uur op de voorafgaande dag. Aangeraden wordt om het volgende mee te nemen: voedsel, drinken, lidmaatschapskaarten van Natuurmonumenten en/of het Zuid-Hollands Landschap. Laarzen en/of regenkleding zijn, al naar gelang de weersomstandigheden en de gesteldheid van het te bezoeken terrein zeer nuttig. Er zijn excursies die een halve of een hele dag duren. Indien niet anders vermeld, duren de excursies de gehele dag. We maken gebruik van zo weinig mogelijk auto's. Dus als het even kan, stap bij elkaar in de auto en laat de eigen auto op de parkeerplaats staan.

Inzake het meerijden in auto's:

Het vervoer van passagiers tijdens excursies die door onze afdeling worden georganiseerd dient geheel vrijwillig en kosteloos te geschieden in verband met de aansprakelijkheid.

Een tegemoetkoming in de kosten van vervoer mag uitsluitend aan het einde van de rit aan de orde komen.

De bijdrage is maximaal 25 cent per gereden km - dit bedrag te delen door het aantal inzittenden. In geval van schade ten aanzien van de medepassagiers dient duidelijk aan de verzekeringsmaatschappij te worden

opgegeven dat het meerijden geheel vrijwillig en kosteloos geschiedde. In geval van schuld van de eigenaar/bestuurder vallen de aanspraken van de medepassagiers onder de verplichte W.A.M.-verzekering (Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen). Mochten er zich ondanks deze toelichting toch moeilijkheden met een verzekeringsmaatschappij voordoen over deze materie, dan is het gewenst om naast de behandeling door de assurantieadviseur, ook het Algemeen Secretariaat van de KNNV in te schakelen voor nader advies.

Het is gewenst dat elke automobilist die passagiers meeneemt, in zijn of haar verzekeringspakket een inzittenden-ongevallenverzekering heeft. Enkele verzekeringsmaatschappijen hebben zo'n verzekering